

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta Filozofická

Bakalářská práce

2014

Barbora Soukupová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

**Kommentierte Übersetzung eines historischen
Fachtextes**

Bakalářská práce

Barbora Soukupová

Cizí jazyky pro komerční praxi (anglický jazyk – německý jazyk)

Vedoucí práce: Mgr. Andrea Königsmarková, Ph. D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce Mgr. Andree Königsmarkové, Ph. D. za její trpělivost a pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům za bezmeznou podporu při studiu, svému příteli za velkou trpělivost v konečné fázi mého studia a v neposlední řadě panu Ladislavu Laškovi za odbornou pomoc při psaní této práce.

Obsah

1 Úvod	1
2 Teoretická část	2
2.1 Teorie překladu	2
2.2 Kompetence překladatele	2
2.3 Překladatelské postupy	3
2.4 Modelový čtenář	5
3 Překlad části kapitoly 7. Krieg der Kulturen	7
4 Glosář.....	24
5 Makroanalýza textu	30
5.1 Autor	30
5.2 Vybraný text	31
6 Komentář k překladu	34
6.1 Slovotvorná rovina.....	34
6.2 Syntaktická rovina	35
6.3 Tvaroslovná rovina	36
6.4 Lexikální rovina.....	38
6.5 Stylistická rovina	39
7 Závěr.....	42
8 Prameny a literatura.....	44
9 Resumé	47
10 Příloha.....	48

1 Úvod

Cílem této bakalářské práce je překlad vybraného odborného textu a vytvoření komentáře k překladu. Jako výchozí text byla zvolena část kapitoly 7. *Krieg der Kulturen* z knihy B. Stövera *Der Kalte Krieg 1947-1991. Geschichte eines radikalen Zeitalters*. Tématem knihy je historie studené války, vybraná kapitola pojednává o kulturních rozdílech mezi východem a západem.

Práce je rozdělena do několika částí. V teoretické části je nejprve popsána teorie překladu, osobnost překladatele a jeho kompetence. Poté jsou nastíněny některé překladatelské postupy a popsán modelový čtenář. Tato část práce o teorii překladu vychází z knih *Překlad jako kreativní proces* (2009) od Z. Fišera, *Umění překladu* (1998) od J. Levého a *K teorii i praxi překladu* (2000) od D. Knittlové.

Další část obsahuje samotný překlad doplněný o glosář a následnou makroanalýzu a komentář. V makroanalýze je představen autor a zvolený text (styl, ad.). Komentář se zabývá problémy vzniklými při procesu překladu a návrhem jejich řešení. Je rozdělen do pěti rovin – slovtvorné, syntaktické, tvaroslovné, lexikální a stylistické.

Lze předpokládat, že určitý problém při překladu by mohly být složeniny. V němčině se vyskytují běžně, nicméně v češtině tak časté nejsou.

Dalším problémem by mohly být pasivní konstrukce a jejich případné převádění do aktiva.

Také stavba vět by mohla být problematická. V německých textech se často vyskytují složitá souvětí, která musí být překládána velmi pozorně, aby nedošlo k chybnému vyložení významu.

Důvodem k výběru tohoto tématu bylo hlavně jeho praktické zaměření a možnost uplatnění jisté kreativity.

2 Teoretická část

2.1 Teorie překladu

Na překlady, zejména na překlady umělecké literatury, se před druhou polovinou minulého století nahlíželo spíše z hlediska estetiky, teprve až v druhé polovině 20. století se v úvahu začalo brát i hledisko lingvistické. Tyto dva přístupy v současné době podléhají hledisku pragmatickému. V dnešní době je při překladu kladen největší důraz na překonávání kulturních překážek při převodu z výchozího jazyka do jazyka cílového.

V šedesátých letech 20. století bylo napsáno několik děl, která se zabývala teorií překladu z hlediska lingvistiky (např. J. Catford). Dlouho se jednalo o problém ekvivalentnosti textů. Byl zdůrazňován takřka doslovný přenos informací z textu výchozího jazyka do textu jazyka cílového, nehledě na to, že oba jazyky mohly mít jiný gramatický systém.¹

Autorů zabývajících se teorií překladu existuje celá řada, jako příklad uveďme třeba R. Stolze, K. Reiß a H. J. Vermeera, J. Viličkovského, M. Hrdličku, Ch. Nord či D. Ďurišinu.²

2.2 Kompetence překladatele

Osobnost překladatele hraje při překládání důležitou roli. Rozumí se jím osoba „zabývající se překládáním textu z výchozího do cílového jazyka, ať je v pozici profesionála, laika nebo studenta (žáka)“.³ Zcela ovlivňuje konečný překlad: tím, jak se k textu postaví, čeho se při textu bude držet, ad.

Překladatel by měl mít určité vlastnosti, umožňující mu vytvořit adekvátní překlad. Následujících sedm kompetencí⁴ je podle Z. Fišera pro překladatele nejdůležitějších:

Jazyková kompetence – překladatel ovládá výchozí i cílový jazyk (většinou mateřština); také by měl být v dnešní době do jisté míry schopen porozumět i odbornému textu a umět ho interpretovat;

¹ Podkapitola byla zpracována dle následujícího zdroje: Knittlová, 2000: *K teorii i praxi překladu*; s. 7

² Fišer, Z.: *Překlad jako kreativní proces*. Brno: Host, 2009., s. 128-181

³ Fišer, 2009: *Překlad jako kreativní proces*; s. 29

⁴ Fišer, 2009: *Překlad jako kreativní proces*; s. 37-45

Textotvorná kompetence – překladatel je schopen vytvořit funkční cílový text umožňující porozumění textu v cílovém prostředí;

Literární kompetence – překladatel je schopen najít odpovídající jazykové výrazy a vytvořit tím esteticky působící interpretaci textu v cílovém jazyce;

Sociálně-organizační kompetence – překladatel je schopen vytvořit si vhodné pracovní podmínky; ty zahrnují vybavení odpovídajícími pomůckami (slovníky, odborná literatura, ad.), pomoc odborných konzultantů, vhodné pracovní prostředí a zjištění platových podmínek;

Rešeršní kompetence – překladatel umí náležitě využívat dostupné zdroje informací (slovníky, internetové stránky, konzultace s odborníky, aj.);

Kulturní kompetence – překladatel se orientuje v historii a kultuře obou jazyků a využívá tuto znalost při procesu překladu;

Strategická kompetence – překladatel je při překládání schopen spojit a aplikovat své vědomosti (překladatelské strategie, postupy, aj.) a schopnosti.

Zřetel musí být brán i na to, že každý překladatel je jedinec s individuálním myšlením. Díky tomu se překlady stejného textu přeložené jinými interprety mohou lišit. Proto by si měl překladatel uvědomit, „že není možno, a ani záhodno, psát návod k překládání“.¹

2.3 Překladatelské postupy²

Existuje množství různých překladatelských postupů a metod, které může překladatel při procesu překladu použít. Většinou bývají nazývány různě, vedou však k řešení stejného problému.

¹ Levý, 1998: *Umění překladu*; s. 42

² Podkapitola byla zpracována dle následujícího zdroje:
Knittlová, 2000: *K teorii i praxi překladu*; s. 14-15

Dřívější teoretikové překladu jako A. V. Fjodorov či J. Catford většinou nazývali tyto postupy obecně. Soudobí lingvisté z Ruska, Německa i Čech se inspirovali dílem kanadských autorů J. P. Vinaye a J. Darbelnet, v němž bylo vymezeno mj. sedm základních postupů řešících nedostatky ekvivalentu v cílovém jazyce. Jsou to následující pojmy:

Transkripce – přepis slov z výchozího jazyka do cílového jazyka více či méně podle ustáleného způsobu používání jazykových prostředků v cílovém jazyce; je třeba zmínit i *transliteraci* neboli přepis jinou abecedou, obvykle při ní dochází ke zvukovému zkreslení (např. přepis čínských jmen);

Kalk – doslovný překlad (r Nuklearkrieg – jaderná válka¹);

Substituce – překladatel nahradí jeden jazykový prostředek jiným, ekvivalentním výrazem;

Transpozice – gramatická změna struktury, např. změna slovesa na podstatné jméno; dáno odlišnými gramatickými systémy;

Modulace – změna jazykového aspektu (např. das Hühnerauge – kuří oko²);

Ekvivalence – Knittlová uvádí, že ji „považujeme za nepříliš vhodně zvolený termín pro použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu např. v oblasti expresivity“;³

Adaptace – nahrazení jazykového výrazu ve výchozím jazyce jiným adekvátním výrazem, zvláště pokud v cílovém jazyce neexistuje ekvivalent; jedná se např. o idiomy či přísloví (Morgenstunde hat Gold im Munde – Ranní ptáče dál doskáče⁴).

¹ Příklady autorky bakalářské práce

² Příklady autorky bakalářské práce

³ Knittlová, 2000: *K teorii i praxi překladu*; s. 14

⁴ Příklady autorky bakalářské práce

Dalším, kdo se zabýval překladatelskými postupy, byl americký teoretik Gerard Vázquez-Ayora. Definoval těchto osm pojmů:

Transpozice

Modulace

Ekvivalence

Adaptace

Amplifikace – rozšíření textu

Explicitace – připojení vysvětlení, doplňující informace

Vynechání

Kompenzace – nahrazení pojmu na jiném místě v textu

Jiné termíny pro překladatelské postupy uvádí americký lingvista Joseph L. Malone:

Rovnost

Substituce

Divergence – v cílovém jazyce se vyskytuje více možností vyjádření než ve výchozím jazyce

Konvergence – ve výchozím jazyce se vyskytuje více možností vyjádření než v cílovém jazyce

Amplifikace

Redukce – zkrácení textu, aniž by došlo k jeho nepochopení

Difúze – „uvolnění“ textu

Kondenzace – „zhuštění“ textu (e Pfingstfeiertage – svatodušní svátky¹)

Reordering – změni se pořádek slov

2.4 Modelový čtenář²

Modelový čtenář je představitelem publika, pro které je překlad určený. Toto publikum má různé schopnosti, které určují, nakolik publikum textu porozumí, co od něj očekává, ad. Překladatel by měl před započatím své práce zvážit, pro koho je

¹ Příklady autorky bakalářské práce

² Podkapitola byla částečně zpracována dle následujícího zdroje:
Fišer, 2009: *Překlad jako kreativní proces*; s. 69-70

jeho překlad (a tudíž i výchozí text) určený. K této myšlence by se měl během procesu překladu neustále vracet (volba odborných termínů, délka stavba vět/souvětí, ad.).

Tento literární pojem poprvé zmínil spisovatel Umberto Eco. Dle něj je modelový čtenář „jakýsi ideální typ, kterého text nechápe jen jako spolupracovníka, ale snaží se ho zároveň tvořit“.¹ Eco také dělí modelového čtenáře na čtenáře sémantického a kritického. Sémantický modelový čtenář hledá v textu určitý význam, kritický modelový čtenář se zajímá o to, jak je dílo utvořeno a proč působí právě takto.

V této práci tedy usuzuji, že modelovými čtenáři mého překladu jsou odborná historická veřejnost (historici zaměřeni na téma studené války, ad.), především však je tento text určen spíše pro laiky blíže se zabývající tímto tématem (různé historické spolky, ad.). Vycházím z předpokladu, že jsou těmto čtenářům známy základní historické souvislosti studené války. Překlad bude tedy určen ne tak úzké skupině osob. Čtenáři při četbě pravděpodobně budou chtít získat nové poznatky, předpokládám však, že také čekají text čtenářsky příjemný a srozumitelný. Proto považuji za nutné věnovat se nejen věcné správnosti, přesnosti a přehlednosti, ale také jisté estetické kvalitě.

¹ Eldar: *Umberto Eco: Šest procházek literárními lesy*. Dostupné na: eldar.cz/myf/txt/eco_-_sest_prochazek_literarnimy_lesy.html; citováno 23. 2. 2014

3 Překlad části kapitoly 7. Krieg der Kulturen

Apokalypsa a satira: literatura, komiks, film

To, že otázky studené války rychle našly své vyjádření v kulturní scéně, zejména v literatuře a filmu, nikoho nepřekvapí, neboť střet politických systémů byl od začátku střetem kultur. Jak lze vidět, dá se to ukázat za prvé na cenzuře, na chladném přehlížení problematiky konfliktu. Za druhé, mechanismy a obsahy vyjádření se samy rychle staly námětem, při čemž literatura a filmy s překvapivou přesností sledovaly ekonomické situace studené války. V publiku to vyvolalo naprosté uznání, jak ukázal počet některých prodaných knih, ale i vysoká účast na příslušných *filmech s tematikou studené války*. Literatura a film - velmi často ve formě optimistické, nebo spíše pochmurné vize budoucnosti, neboli *vědecko-fantastické literatury* (sci-fi) – nabízely jak na východě, tak i na západě nejatraktivnější otevřené jeviště pro výklad nebo jen ilustraci konfliktu obou bloků. Při zpětném pohledu nabízí rozsah uchopených témat poučný pohled na otázky, které znepokojovaly veřejnost během studené války.

Literární vypořádání s obsahem studené války začalo na východě stejně jako na západě bezprostředně po jejím vypuknutí. Vžilo se jak do náročné umělecké literatury, tak do zábavné literatury a literatury fikce. Některá témata vzbuzovala veskrze neobyčejný zájem. K tomu patřil i požadavek lepšího politického uspořádání společnosti, který byl v publikacích stejně jako ve filmech obou hlavních soupeřů přirozeně zodpovězen různými způsoby. Dalšími hlavními náměty byly permanentní hrozba nepřátel a jaderného zničení a v neposlední řadě také otázka postoje a odpovědnosti jednotlivce v globálním konfliktu. Odpovědi nebyly zas tak odlišné, jak by se dalo čekat. V otázce užitku a škod z jaderné energie existovalo v dané době asi něco jako východo-západní konsenzus. Především utopická sci-fi literatura na obou stranách železné opony zpracovala obojí: hrůzu jaderné války, stejně tak jako výhody jaderného štěpení. Příkladně spojil tyto dvě věci polský autor sci-fi Stanislaw Lem, který byl i na západě jedním z nejvíce překládaných autorů východního bloku a hodně čten. V jeho díle *Hvězdné deníky (Dzienniki Gwiazdowe)* napsaném roku 1957 se sice na jednu stranu objevil tehdy typický optimismus ohledně jaderné budoucnosti, na druhé straně rozvedl Lem v rozhovoru mezi obyvatelem Země a zástupcem mimozemské civilizace téma sotva skryté kritiky jaderného zbrojení a destruktivního zacházení s jadernou energií. Také ve sci-fi klasice *Stroj času*, která byla natočena v USA roku 1960, ve vrcholném období studené války, podle předlohy H. G. Wellse

zveřejněné v roce 1895, již nešlo o Wellsem předloženou konstelaci, podle které vede postupné rozdělování lidstva na bohaté („Haves“) a chudé („Have-Nots“) svět do barbarství, ale o atomovou bombu.

V základních politických otázkách studené války se tento konsenzus tak, jak se rýsoval alespoň tendenčně v otázce jaderné energie, nedal očekávat. Oficiálně podporovaná či trpěná literatura východního bloku zprostředkovávala zřetelné obrazy nepřátel. „Romány skutečnosti“ velmi čteného východoněmeckého filmového a knižního autora Wolfganga Schreyera, *Sen kapitána Loye*¹ (1956) a *Oči na nebi* (1968), popisovaly fronty studené války jako pokračování imperialismu a nacionálního socialismu. Nicméně vyskytly se také práce, které mezi řádky vyjadřovaly kritiku údajné jednostranné odpovědnosti západu za studenou válku. Jinak prorežimní východoněmecká autorka Christa Wolf tematizovala v roce 1983 ve své povídce *Kassandra* zdrženlivou společnou odpovědnost obou stran sporu, třebaže její výčitky, že připravují jadernou válku, směřovaly především proti Spojeným státům americkým. Známi východoněmečtí disidenti, jako Stefan Heym, který se ze Států v roce 1952 do NDR vrátil, to měli těžší. Jeho román *Pět dní v červnu* (1959) nemohl být v NDR vydán až do roku 1989, ačkoli se do značné míry řídil oficiálním výkladem, podle kterého bylo prý povstání v NDR v červnu 1953 v podstatě západem řízeným pučem.

Také v západní literatuře navázala první literární díla, která se zabývala politickými liniemi studené války, na tradiční zobrazení nepřátel. Do role totalitního nepřítele, kterou do té doby téměř výhradně obsazovali Němci, vstupovali v této chvíli komunisté a Sověti. Román George Orwella *Farma zvířat* (1945), příběh o vzpouře zvířat proti lidem a zhroucení jejich revoluce zneužitím moci ve vlastních řadách, byl již zřetelnou anti-stalinistickou satirou. Jeho následující román *Devatenáct set osmdesát čtyři* (1984) z roku 1949 byl pak jedním z prvních a současně jedním z nejúčinnějších, které se literárně ztotožnily s politickými strukturami počínající studené války. Příznačně připravoval zpočátku Orwell tento námět rovněž jako „utopický román“. V roce započetí studené války (1947) však Orwell zaznamenal, že se jeho kniha přesto stala aktuálně politickou. Obsahově připomínala kniha ve skutečnosti spíše současnou politiku studené války než vzdálenější budoucnost: tři „velmoci“, *Océánie, Eurasie a Eastasie*, které proti sobě vedou permanentní válku. Všudypřítomná kontrola – proslulý

¹ Česko-slovenská filmová databáze: *Sen kapitána Loye*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/99143-sen-kapitana-loye/; citováno 25. 1. 2014

Velký Bratr – byla vytvořena proto, aby zajistila loajalitu a v případě pochybností i odstranění odpůrců. Dialektiku „Válka je mír“ – „Mír je válka“, která by mohla pocházet ze slovníku studené války, prezentoval Orwell jako příklad „Dvojitého myšlení“¹ („*Doublethink*“) a „Novořeči“² („*Newspeak*“) používaných v *Oceánii*. Také atomová bomba již hraje v Orwellově románu běžnou roli. Oběti nejsou zdůvodňovány, pro moci samotné je důležitá „rovnováha strachu“. Podobně by se dal sci-fi román amerického autora Raye Bradburyho *451 stupňů Fahrenheita*, publikovaný v roce 1953, vyložit jako vyrovnání se společenskými důsledky studené války. Tématem Bradburyho byla společnost v celkovém rozporu, ve kterém se individuální myšlení, speciálně však knihy, staly nebezpečím pro národní bezpečnost. Literatura je ničena, zatímco obyvatelstvo je vystaveno neustálému dohledu a usměrňování chování. Odpor je omezen na malé skupiny, které nakonec přežijí i jadernou válku.

Ne jako ponurá sci-fi dystopie, nýbrž jako popis tradiční strukturované společnosti, která je rozervaná náhlým vpádem studené války, mohl pro sebe román *Atomová stanice* v roce 1955 získat dokonce i výbor pro Nobelovu cenu. Americkou leteckou základnu na Islandu, tzv. „atomovou stanicí“, kde byly umístěny mimo jiné systémy včasného varování, ponorky, stíhače a konečně také atomové zbraně, představil islandský autor Halldór Laxness (vlastním jménem H. Gudjónsson) roku 1948 jako výchozí bod pro vpád ideologií a hrozeb studené války, ale také jako vstupní bránu (nežádoucí) „amerikanizace“ ostrova. Východiska či neutralita pro obyvatele ostrova neexistují. „V boji jde o dva principy,“ zní v románu prostá odpověď na otázku, zda má být Island obětován schválením dalšího využívání americké základny jaderného ničení. „Přední linie probíhá všemi zeměmi, všemi moři, všemi vzdušnými prostory; ale především středem našeho vlastního vědomí. Svět je jedna jediná atomová stanice.“ Stejně tak jako mj. Orwell i Laxness se stal prostřednictvím svého románu objektem ideologického sporu studené války. Na jednu stranu byl uznán za průkopníka komunismu, sám sebe na druhou stranu viděl jako oceňovaného zrádce, který napomáhal propagandě východního bloku.

Z těchto důvodů sporné udělení ceny Laxnessovi v roce 1955 vedlo k okamžiku, kdy se již na jednu stranu do studené války navrátila jistá normálnost, na druhou stranu však byly také předloženy četné další americké kritické práce. Jednalo se mj. o různé literární variace na téma ozáření japonských rybářů během amerického testu vodíkové

¹ Wikipedia: *1984 (román)*. Dostupné na: [cs.wikipedia.org/wiki/1984_\(román\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/1984_(román)); citováno 25. 1. 2014

² Viz poznámka č. 1

bomby *Bravo* v roce 1954, které vyvolalo celosvětový rozruch. Jasněji než kdy jindy se literatura obracela k otázce, kolik zodpovědnosti nese jednotlivec v globálním konfliktu. Příkladem individualizace bylo drama *Studené světlo*, poprvé uvedené v roce 1955, od spisovatele Carla Zuckmayera, který se vrátil do Evropy z emigrace v Americe. V něm bylo více či méně jasně poukazováno na několik let odkládaný případ jaderného vyzvědače Klause Fuchse a na veřejností neméně diskutované jednání Alberta Einsteina mezi politickou podporou jaderné bomby a bojem proti jaderným zbraním. Provokativní bylo zejména Zuckmayerovo vyobrazení Fuchse považovaného západem za zrádce a východem za hrdinu. Fuchs se v románu objevil jako morálně poctivější vědec, který se nechce nechat přijmout na žádnou stranu. Také dramata *Fyzici* (1961) švýcarského spisovatele Friedricha Dürrenmatta a *Ve věci J. R. Oppenheimera*¹ (1964) bývalého východoněmeckého autora Heinara Kippharda, který se přestěhoval na západ, výslovně rozváděla požadavek individuální odpovědnosti v globálním konfliktu.

Až do konce studené války zůstaly její aktuální debaty tématem literatury. K tomu také patřily diskuze o zavedení neutronové bomby a „dovybavení“ raketami středního doletu v Evropě. Román *Potkanka*² západoněmeckého autora Güntera Grasse, představený roku 1986 a postavený znovu jako dystopie, stavěl do středobodu „kryší stát“, který mohl být zřízen po nedorozumění spuštěné jaderné válce. Nicméně také tento stát byl předurčen k tomu, aby opakoval historii lidského vývoje až ke katastrofě: osídlení, založení náboženství, vznik politických ideologií a nakonec opět válka.

Úspěšněji než umělecká literatura mohla témata studené války zprostředkovat širšímu publiku literatura zábavní a nenáročná, zejména anglo-americká pop literatura. Na prvním místě stála spousta komiksů a kreslených příběhů, ale také ve srovnatelných hromadných vydáních vyráběné *braky*, které byly v Německu zpočátku nazývány „lacinými sešity“. Speciálně americké komiksy se brzy a v milionových nákladech zabývaly ideologickými frontami konfliktu, především však v návaznosti na sci-fi literaturu s jadernou hrozbou. Předpokládá se, že jen ve Spojených státech amerických bylo v prvních deseti letech po skončení druhé světové války měsíčně vydáno asi šedesát milionů *komiksových knih*, které byly konzumovány nejen nezletilými. Nicméně v této skupině byl počet čtenářů obzvláště vysoký: osmdesát až devadesát procent všech dětí a mladistvých ve věku mezi šesti a sedmnácti lety četlo komiksy. Toto nadšení

¹ Česko-slovenská filmová databáze: *Ve věci J. R. Oppenheimera*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/328820-ve-veci-j-r-oppenheimera/; citováno 25. 1. 2014

² Wikipedia: *Günter Grass*. Dostupné na: cs.wikipedia.org/wiki/Günter_Grass; citováno 25. 1. 2014

pro obrázkové příběhy se částečně přeneslo také do jiných západních států. Raným americkým příkladem byl komiks s politicko-výchovným zaměřením *Je toto zítřek? Amerika za komunismu!*, zveřejněný roku 1947. Podrobně vylíčil, jak nakonec vedou ekonomické problémy v USA ke komunistickému převratu. Vážně zastoupeným politicko-výchovným impulsem se však prezentovaly především sovětské, čínské a z východního bloku pocházející kreslené příběhy a komiksy studené války. Nejznámějšími byly i na západě politické karikatury o každodenních tématech, zveřejňované sovětským satirickým časopisem *Krokodil*. Komiksy byly sice ve srovnání se západem mnohem méně rozšířené, avšak postavily se mnohem častěji jasně politicky, a to i v cílové skupině dětí a mladistvých. Například v Polsku byla v komiksové podobě široce rozšířená ideologicky upravená *Historie polského státu (Historia Państwa Polskiego)*, v NDR komiksové časopisy *Mozaika* nebo *Frösi*. Zatímco série *Frösi*, vycházející od roku 1953, vystupovala s hrdinskými příběhy ze socialistického dělnického hnutí, vycházejícími ze sovětského vzoru, držela se série *Mozaika*, zahájena roku 1955 a koncipovaná dle objednávky FDJ (Freie Deutsche Jugend), více západních vzorů. V nich se nacházely například sci-fi komiksy, kde hrdinové narazí mimo jiné na mimozemské civilizace, které vedou podobně jako na zemi studenou válku.

Jednostranné postoje k vlastní straně ve studené válce se v amerických komiksech částečně ztrácely již v padesátých letech. Drastickým způsobem se komiksy zabývaly použitím, ale především nebezpečím jaderné energie. Přednost této formy umění je zřejmá: v komiksech se daly mnohem působivěji předvést mj. nápaditě zformované důsledky jaderné techniky. Reakce komiksů na otázku následků jaderné energie byla jasná: mohly po ní vzniknout pouze gigantické mutace. Od roku 1946 obydlovali americký komiksový svět zářením změnění superlidé a především nestvůrná zvířata. Z hlubin Tichého oceánu kontaminovaného nukleárními testy se vynořil mj. oživený dinosaur *Godzilla* (v japonském originále *Gorija*) a jeho různí nástupci. V neméně zamořené poušti americké testovací oblasti ve státě Nevada se proháněli giganticky zvětšení mravenci nebo pavouci. Se superlidmi jako zelený *Neuvěřitelný Hulk*, který se objevil v roce 1962, nebo o rok dříve debutující *Fantastická čtyřka*, měli jedno společné: nezdravě vysokou dávku radioaktivního záření, která jim podle názoru autorů komiksů nevratně dodala nadpřirozené síly nebo způsobila gigantický růst. Bylo to hlavně americké vydavatelství Marvel, které těmito postavami ustanovilo standardy na desetiletí. Již na začátku roku 1946 zápasil *Kapitán Marvel*, který předtím musel

bojovat proti různým nacistům a ostatním potenciálním vetřelcům a svojí popularitou zastínil mezi čtenáři komiksů dokonce i *Supermana*, s nukleárními zbraněmi a nebezpečím jaderné války. *Kapitán Marvel bojuje proti hrůzně atomové válce* byl jedním z raných titulů komiksu *Dobrodružství kapitána Marvela* z roku 1946. V následujících letech bojoval tento hrdina nejen proti agresivním, zkorumpovaným a ignorantským politikům, kteří se jadernou hrozbou zabývali jen lehkovážně, ale také ho nevyčerpávalo nepřetržité varování před hrozící atomovou válkou a nebezpečím radioaktivního záření. Podobná stanoviska kritizující jadernou válku poskytovaly také komiksově série *Podivná fantazie* a *Podivná věda*. Ta druhá dokonce titulovala konec roku 1951 jako *Hodiny konce světa*, stojící na dvanácti hodinách soudného dne, z *Věstníku atomových vědců*. Ačkoli zažily některé z těchto sérií v poslední horké fázi studené války opět renesanci, poté, co je čtenáři během uvolněných let odložili, nepřežila většina z nich konec konfliktu. Jako jeden z posledních autentických komiksových hrdinů studené války zmizel v roce 1991 *Kapitán Atom*.

V americké filmové produkci znamenal rok první berlínské krize přechod k žánru *filmů s tematikou studené války*, když v roce 1948 přišly do kin poslední prosovětský film *Berlínský expres* a první čistě antikomunistický film *Železná opona*. Hollywood začal produkovat desítky takových filmů. Filmy jako *Vzala jsem si komunistu* z roku 1950 tematizovaly paranoidní obavy z rozvracení a invaze. Také ve slavném filmu *Den, kdy se zastavila Země*¹ (1950) se obava z invaze a technické převahy, stejně jako pocit permanentního stavu obležení pokládaly za svázané. Jeho obsah sám – mimozemšťané napadnou obyvatele Země, aby ukončili horečné jaderné zbrojení – však i u příznivců vyvolal vrtění hlavou. Až do poslední fáze studené války zůstalo aktuální především téma invaze, jak ukázal americký film *Rudý úsvit*², natočený v roce 1984.

Četné filmy se částečně zakládaly na již předtím úspěšných knihách. Slavné „Bondovky“, jako třeba *Srdečné pozdravy z Ruska*³ (1963), velkoryse následovaly romány britského autora Iana Flaminga, vycházející od roku 1953. Reprodukovaly rovněž plynule linie studené války stejně tak jako podobně populární filmové předlohy

¹ Česko-slovenská filmová databáze: *Den, kdy se zastavila Země*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/9813-den-kdy-se-zastavila-zeme/; citováno 25. 1. 2014

² Česko-slovenská filmová databáze: *Rudý úsvit*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/6691-rudy-usvit/; citováno 25. 1. 2014

³ Česko-slovenská filmová databáze: *Srdečné pozdravy z Ruska*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/11536-srdecne-pozdravy-z-ruska/; citováno 25. 1. 2014

od Johna Le Carré (*Špión, který přišel z chladu*¹, 1963/1966), který však věděl z vlastních zkušeností, o čem píše. Carré (vlastním jménem David Cornwell) působil mimo jiné i v britské tajné službě (MI6). V neposlední řadě se o toto téma pokoušeli velcí mistři filmu: špiónážní thriller Alfreda Hitchcocka *Topaz* (1968) se odehrával na pozadí kubánské krize v roce 1962. Z toho, jak podrobně se studená válka vyobrazovala v kinech, je v neposlední řadě patrné, že se projevovaly i fáze uvolnění. V roce 1977 hrál Charles Bronson v americkém thrilleru *Telefon* důstojníka KGB, který je vyslán do Spojených států amerických, aby odstranil „spící agenty“, kteří měli být aktivováni v případě sabotážních misí poté, co velmoci přešly na dohodu. Mimo to byly s popularizací televize na toto téma stále více produkovány seriály. K nim patřil i seriál *The Avengers* (něm. *Mit Schirm, Charme und Melone*), natočený mezi lety 1961 a 1968, ve kterém bojovala dvojice agentů ve složení John Steed a Emma Peelová každý týden mimo jiné proti nepřetržitému rozvracení západního světa. V neposlední řadě napodoboval také americký western, zejména v padesátých a šedesátých letech, více méně zřetelně manichejský obraz světa a přední linie studené války.

Brzy se tématem stala také hrůza jaderné války. Po druhořadých amerických *běžkových filmech*, např. *The Day the World Ended* (1955), které se orientovaly na příslušné komiksy, přišel do kin v roce 1959 vážnější pokus. Americké drama *Na břehu*² se odehrávalo po nukleární katastrofě a působivě se zabývalo hrůzami každodenního života ve zničeném světě. Nicméně u kritiků, zejména však u publika film propadl. Vzhledem k hysterii kolem údajné „raketové mezery“ západu bylo zřejmě na toto téma příliš brzy. Docela jiné to bylo na konci šedesátých let, kdy mezitím postavené obrovské jaderné zbrojnice ukázaly, že zničení celého světa již není nepravděpodobné. *Planeta opic*³ z roku 1967 zobrazovala zpustošenou zemi, na které převzali vládu primáti. Film se stal velkým hitem a měl čtyři pokračování. *Den poté*⁴ z roku 1983 ukazoval nesmyslnost přežití po globální atomové válce. Na rozdíl od roku 1959 získal tento pokus vypořádat se s tímto tématem na pozadí současného americko-sovětského konfliktu okolo instalace nových jaderných raket v Evropě celosvětovou pozornost. Současně přišly na trh filmy, které se intenzivně zabývaly spuštěním

¹ Česko-slovenská filmová databáze: *Špión, který přišel z chladu*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/7727-spion-ktery-prisel-z-chladu/; citováno 25. 1. 2014

² Česko-slovenská filmová databáze: *Na břehu*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/5310-na-brehu/; citováno 25. 1. 2014

³ Česko-slovenská filmová databáze: *Planeta opic*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/19977-planeta-opic/; citováno 25. 1. 2014

⁴ Česko-slovenská filmová databáze: *Den poté*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/18159-den-pote/; citováno 25. 1. 2014

atomové války nehodou či náhodou. Americký thriller *Válečné hry*¹ z roku 1982 působivě vyprávěl příběh studenta, který náhodou aktivuje počítač národní obrany a tím téměř spustí celosvětovou jadernou válku. V sovětském filmu *Událost ve čtverci 36-80 (Slučaj v kvadrante 36-80)*², natočeném ve stejném roce, to je arogance amerického důstojníka na havarované ponorce, která vede téměř k válce. Ale již o dvacet let dříve existovaly takovéto jednotlivé filmy poté, co došlo k celé řadě jaderných havárií. Americký snímek *Selhání vyloučeno*³ (1963) ukázal, co by se mohlo stát, kdyby selhalo automatické zařízení, které mělo zahájit protiútok. Čtyři roky předtím také ve východním bloku přišla do kin produkce, která se zabývala stejným tématem. Ve filmu *Mlčící hvězda (Milczada Gwiazda)*⁴ byla neobyvatelná planeta Venuše představena jako výsledek jaderné havárie. Blíže ke každodenní politice byl v roce 1967 vydaný opět americký snímek *Den, kdy zahynuly ryby*⁵, ve kterém byl vyprávěn příběh nechvalně známého incidentu nad španělskou vesnicí Palomares.

Byl to také film, kdo jako první ironicky zpracoval absurdity studené války. Francouzsko-italské komedie o katolickém duchovním Donu Camillo a komunistickém starostovi Pepponem jako *Malý svět dona Camilla*⁶ přišly do kin již v roce 1952. Komedie *Raz, dva, tři* (1961) od Billyho Wildera viděla studenou válku velmocí s jejími ideologickými stereotypy v rozděleném Berlíně jako grandiózní vtíp. V již několikrát zmíněné, o dva roky později natočené satíře *Dr. Divnolaska aneb Jak jsem se naučil nedělat si starosti a mít rád bombu*⁷, která je právě kvůli svému děsivému humoru nejlepším příspěvkem k tomuto tématu, vystupuje studená válka jako mužská sexuální neuróza. Pro ztvárnění postav si režisér Stanley Kubrick bohatě vypůjčil ty americké důstojníky, kteří byli známi pro své výstřední názory. Jako vzory pro generála „Jacka D. (= the) Rippera“, který na začátku filmu „chce udělat jednou pro vždy čistý stůl“, a proto pošle bombardéry B-52 zaútočit na Sovětský Svaz, posloužili první velitelé

¹ Česko-slovenská filmová databáze: *Válečné hry*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/389-valecne-hry/; citováno 25. 1. 2014

² Česko-slovenská filmová databáze: *Událost ve čtverci 36-80*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/102988-udalost-ve-ctverci-36-80/; citováno 25. 1. 2014

³ Česko-slovenská filmová databáze: *Selhání vyloučeno*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/6193-selhani-vylouceno/; citováno 25. 1. 2014

⁴ Česko-slovenská filmová databáze: *Mlčící hvězda*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/41975-mlcici-hvezda/; citováno 25. 1. 2014

⁵ Česko-slovenská filmová databáze: *Day the fish came out, The*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/76224-day-the-fish-came-out-the/; citováno 25. 1. 2014

⁶ Česko-slovenská filmová databáze: *Malý svět dona Camilla*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/45837-maly-svet-dona-camilla/; citováno 25. 1. 2014

⁷ Česko-slovenská filmová databáze: *Dr. Divnolaska aneb Jak jsem se naučil nedělat si starosti a mít rád bombu*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/5397-dr-divnolaska-aneb-jak-jsem-se-naucil-nedelat-si-starosti-a-mit-rad-bombu/; citováno 25. 1. 2014

strategického vzdušného oddílu Spojených států amerických Curtis LeMay a Thomas Power, ale nejspíš také generálové takového rázu jako Douglas MacArthur, jehož požadavek použít jaderné zbraně v korejské válce byl až příliš dobře v paměti. Film byl hitem veřejnosti.

V kině zemí východního bloku chyběla, stejně jako v literatuře, především ironizace konfliktu. Politicko-výchovné cíle také na tomto poli nedovolovaly dvojsmysly a především výsměch, pokud šlo o vlastní stranu. Hitem, který současně plnil zásadní vzdělávací funkci, se stala východoněmecká produkce *Přísně tajné*¹ z roku 1963. Film byl nejen napínavým příběhem vyprávěným na základě skutečně konané infiltrace ústředí americké tajné služby v západním Německu v roce 1956, což mělo za následek zatčení 140 nepřátelských agentů v NDR. Navíc byl film především závěrem centrální kampaně propagandy východního bloku k založení stavby Berlínské zdi. Stejně zřetelně politicko-výchovně podbarveným vzorovým filmem studené války byla sovětská produkce *Nemilosrdná noc (Notsch bes Milosserdija)* z roku 1961, ve které americký voják pověřený „speciálními úkoly“ na Blízkém východě pozná „pravou podstatu“ západu, ale za pokus o porozumění se Sověty zaplatí životem. Stejně jako na západě se v ostré konečné fázi studené války objevilo mnoho obnovených tradičních obsahů. Film *Zadržení (Perechwat)* z roku 1986 znovu důrazně varoval před nebezpečím nepřátelské sabotáže. Stereotypy studené války v kultuře nabízely v osmdesátých letech mimo to i sovětské filmy o „Majoru Schatochinovi“, protějšku k dobrodružstvím amerického *Ramba*, vyrobeným v letech 1982-1987.

Zábava jako zbraň: rozhlas, televize, hudba

Psychologické vedení války bylo jediným účinným nástrojem studené války, který se dal na nepřátelském území použít, aniž by došlo k přímému ohrožení lidských životů, a který mohl být mimo to jen těžko odražen. K nim se kromě shazování letáků počítaly zejména rozhlasové a televizní programy. Ihned po založení obou německých států byla většina Američanů přesvědčena, že celosvětová výstavba rozhlasových stanic významně přispěje k vítězství ve studené válce. Tento vysoký odhad elektronických médií zůstal nepřetržitě zachován, tím spíše, když východní blok uzavřel v srpnu 1961 pomocí zdi svoji oblast moci.

¹ Česko-slovenská filmová databáze: *Přísně tajné*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/29304-prisne-tajne/; citováno 25. 1. 2014

Americká rozhlasová propaganda dospěla během druhé světové války především díky *Hlasu Ameriky* (VOA) k zásadnímu nástroji psychologického vedení války, kterému byly připisovány některé úspěchy. VOA zůstal také po celou dobu studené války důležitým pilířem globální „informační politiky“. To, za jak významný ho v USA považovali, se ukázalo v roce 1953, kdy pro něj byl poprvé vytvořen samostatný úřad: USIA (*United States Information Agency – informační agentura Spojených států amerických*). Její váha se projevila nejen v jejím vysokém rozpočtu, ale také v tom, že byl její ředitel jmenován přímo americkým prezidentem a od roku 1955 mu bylo dokonce umožněno účastnit se zasedání Rady národní bezpečnosti. Již od roku 1954 provozovala USIA vlastní soukromý institut, který analyzoval příslušné „linie propagandy“ nepřátel po celém světě a vyvíjel na ně programy pro jednotlivé země („*Country Plans*“). Kromě oficiálních stanic byly však od konce čtyřicátých let vybudovány také napůl oficiální stanice, kterým rovněž příslušely skryté prostředky americké vlády. Tento stav vytvořil v propagandě obrovský dodatečný volný prostor, neboť i radikální vysílání zůstala formálně-právně vždy soukromým vyjádřením. Stanice jako *Rádio svobodná Evropa* (RFE) nebo *Rádio Svoboda* (RL), které vysílaly ze západního Německa, tvořily programy pro východní blok. Podobné kanály tvořily pro oblast východní Asie podle stejného vzoru. Pod kontrolou USIA pracoval také nejdůležitější západní vysílač pro NDR, stanice RIAS (Rundfunk im amerikanischen Sektor – Rozhlas v americkém sektoru) založená již v roce 1946, která se stala vzorem pro mnoho jiných „vysílačů první linie“. Někteří známí západoněmečtí moderátoři zde odstartovali svoji kariéru, jako Gerhard Löwenthal, který později s *programem ZDF* (Zweite Deutsche Fernsehen) vytvořil agresivní antikomunistický formát v televizi. Také v ostatních západních státech se produkovala vysílání, která bylo možné slyšet po celém světě. Z Velké Británie vysílala stanice BBC. Ze Spolkové republiky Německo byly za zahraniční programy zodpovědné stanice Německý rozhlas (DLF) a Německá vlna (DW). Vysílače zřízené v západním Německu, pokud nebyly cíleně rušeny, bylo možno slyšet v NDR, ale i v sousedících státech. Sem patřily i Severozápadoněmecký rozhlas (později Severoněmecký a Západoněmecký rozhlas) nebo Bavorský rozhlas. Také vysílač americké armády AFN (American Forces Network), sídlící ve Frankfurtu nad Mohanem, bylo možné přijímat i daleko na Východě. Od osmdesátých let mohly být v NDR také přijímány stále se rozšiřující západoněmecké soukromé stanice. Spolková republika pracovala kromě příležitostných tajných vysílačů s programy zaměřenými na skupiny, jako např. vojenský vysílač

Bundeswehru aktivní v letech 1962 a 1963, který vysílal zprávy Národní lidové armádě (NVA), pak byl však odstaven ve prospěch letákové propagandy. Nezávisle na těchto oficiálních, napůl oficiálních, soukromých, veřejných nebo tajných vysílačích existovalo také množství neoficiálních stanic, které se částečně objevovaly jen při určitých příležitostech, třeba během maďarského povstání. Pravidelně se na nich podílely radikální emigrační organizace, které tak jako ruské skupiny Národní pracovní svaz (NTS) nebo ZOPE v padesátých letech dostávaly od západoněmeckých ministerstev finanční podporu. Programy vysílané NTS ze západního Německa se konečně ukázaly jako tak rušivé pro východní blok, že byl vysílač sídlící ve Frankfurtu nad Mohanem ve společné akci KGB a Ministerstva státní bezpečnosti (Stasi) roku 1958 vyhozen do povětří. Podobná stanice NTS existovala na Tchaj-wanu, který produkoval antikomunistické programy pro pevninskou Čínu a jihovýchodní Asii.

Mediální politika východního bloku se během studené války od politiky západu lišila v zásadě tím, že nežádoucí nepřátelské vysílače rušila z principu, a to také zachovávala, když OSN v roce 1950 prohlásila „rušení“ za nezákonné. Tak byl od roku 1948, od zlomu způsobeného Mao Ce-tungem, ale také např. Rádiem Peking, příjem Hlasu Ameriky omezen. Když se krátce na to Albánci připojili na stranu Číny, začlenilo se Rádio Tirana mezi ně. Další státy východního bloku se zařídily podobně. Polsko třeba odpojilo rušivé vysílače v roce 1964, v dobách krize je však znovu dalo zapnout. Od roku 1950 byl masivně vybudován sovětský zahraniční program. Mimo jiné vznikla v padesátých letech v Arktidě dokonce i vlastní televizní stanice, která měla vysílat v severní Evropě. V roce 1970 dosáhly sovětské zahraniční programy s asi 1900 hodinami týdně poměrně přesně vyrovnaného stavu jako velké americké stanice. V osmdesátých letech pak rozsah sovětských zahraničních vysílání dokonce předčil západ. Po celém světě bylo vysíláno v osmdesáti jazycích.

Nicméně Evropa a zejména západní Německo zůstaly nejvýznamnějším problémem pro propagandu východního bloku. Dokonce se dvě velké sovětské stanice, Rádio Moskva a Rádio Kyjev, zaměřily na německy mluvící posluchače. Nejdůležitější práci zde však převzala NDR. Kromě Německého rozhlasu (od roku 1971 Hlas NDR), který se dal jako jediný v celém západním Německu nepřetržitě poslouchat, a *Berlínské vlny*, která vysílala mezi lety 1958 a 1971 pro obyvatele východního a západního Berlína, byla v roce 1955 založena vlastní zahraniční stanice NDR. Rádio Berlin International (RBI) vysílalo především v nezúčastněných zemích Afriky a Asie, kterým byly určeny asi dvě třetiny kapacity. Současně s tím byla východním blokem provozována válka

v éteru s diverzními „tajnými kanály“. K tomu patřila po zákazu Komunistické strany Německa (KPD) ve Spolkové republice v roce 1956 především Německá svobodná stanice 904 (DFS 904), která zůstala v provozu až do roku 1971. Krátce před stavbou Berlínské zdi bylo v roce 1960 zahájeno vysílání Německé vojenské stanice 935 pro příslušníky Bundeswehru. Zůstala aktivní až do roku 1972. V roce 1968 byla ze stejné tradice zřízena stanice pro boj proti „pražskému jaru“ (*Rádio Vltava*). Dočasně existovala také stanice pro americké ozbrojené síly stejně tak jako různé vysílače pro „hostující pracovníky“ ve Spolkové republice.

Televize hrála dlouhou dobu vedlejší roli, což v ohniscích studené války mělo co dělat s omezenými programy a dosahy, ale také s nedostatkem přijímačů. Ve Spojených státech amerických, kde byl v roce 1946 zahájen pravidelný televizní program, měla v polovině padesátých let alespoň jedna třetina domácností televizi. Sovětský svaz a východní blok byly dalece pozadu, ačkoli i v Moskvě byl již od roku 1938 s pomocí Spojených států zřízen televizní program. Je pravda, že byly sovětské zahraniční televizní programy zavedeny již v padesátých letech, a také byl od roku 1948 produkován „lidový televizní program“. Ale ještě v šedesátých letech se počet televizních přijímačů pohyboval v Sovětském svazu jen kolem dvaceti milionů. I v rozděleném Německu, kde začaly obě strany v letech 1952-1956 s popularizací televize, byla západní část v čele. Ve Spolkové republice byly v roce 1960 registrovány asi čtyři miliony účastníků, v NDR jen asi 700 000.

Vliv rozhlasového a televizního vysílání samozřejmě výrazně závisel kromě podmínek příjmu, které byly opět v roce 1967 dodatečně omezené různými barevnými televizními standardy (PAL/SECAM), na jejich atraktivitě. Vezmeme-li opět německo-německý příklad (NDR vs. SRN) jako výchozí bod, je zřejmé, že zásadní obavy z nepřátelského vlivu byly jistě přítomny na obou stranách. Zájem občanů Spolkové republiky o programy z NDR byl nicméně zanedbatelný, ačkoli si především v prvních desetiletích studené války lidé ze západu opakovaně stěžovali na „převahu vysílání pro východní zónu“. To mohlo být pozorováno dokonce na příkladu televize. Od začátku padesátých let byla sice více než polovina Němců alespoň technicky schopna přijímat východoněmecké programy, nicméně v praxi se tak dělo jen ve výjimečných případech. Občané SRN sice rádi sledovali staré hrané filmy, ale jinak se v jejich očích východoněmecká televize zdiskreditovala tím, že byly programy příliš jednoznačně ideologické, politicky přetížené a zastaralé. Sami východoněmečtí občané to viděli stěží jinak. Zejména druhý kanál východoněmecké televize se musel potýkat

s negativistickým vzezřením „ruského programu“. V roce 1979 uvedlo při příležitosti průzkumu 56 procent východoněmeckých občanů, že by pravidelně zařadili západoněmecké programy. Do roku 1987 vzrostlo toto číslo na zhruba 85 procent.

Skutečnost, že to mělo co do činění s dlouhodobým rozhodnutím pro západ, se dala ukázat zejména na příslušných politických formátech, které, jako např. *Černý kanál* od Eduarda von Schnitzlera, vznikly již v počátcích studené války a zachovaly se nezměněny až do konce konfliktu. Schnitzler, který sám sebe označoval jako „vojáka první linie“ studené války, se dostal v NDR až do vypnutí programu dne 30. října 1989 v průměru na 14 procent sledovanosti a stal se dlouho před svým posledním vysíláním terčem nenávislných vtipů. To, že odmítnutí Schnitzlera v žádném případě nezáviselo na politickém zatížení a zastaralosti projevu, se ukázalo oproti západnímu protějšku úplně jinak. *Program ZDF* Gerharda Löwenthala, který bojoval od roku 1969 každý týden podobným způsobem na čele studené války, se dostal ve východním Německu do konce formátu v roce 1997 na průměrně 40 procent sledovanosti.

Možnosti, které mělo také východní Německo v mediálním souboji, byly jednoznačně zřetelné. Je příznačné, že tato upozornění byla pokaždé rychle zakázána nebo spěšně přivedena na oficiální stranickou linii. Východoněmecké programy, které kladly menší důraz na oficiálně stanovená politická témata, ale spíše na směs drze prezentované politiky a pak také na západní hudbu, narazily v západním Německu v padesátých a šedesátých letech dočasně dokonce na dobrý ohlas. To se poprvé ukázalo v souvislosti s Německou svobodnou stanicí 904, která byla v činnosti mezi lety 1956 a 1971. Stanice zřízená vedením NVA a postavená blízko Magdeburgu skutečně získala popularitu u posluchačů západoněmeckého Bundeswehru. Ještě úspěšnější bylo východoněmecké mládežnické rádio DT 64, založené roku 1964. Stanice hrála „žhavou taneční hudbu“, tzv. „Hotmusik“ ze západu, a byla proto koncipována jako druh východního protipólu k mládežnickým vysíláním západoněmeckého RIASu, kolínského DLF (Deutschlandfunk – Německý rozhlas) nebo také stanice Svobodný Berlín, které byly oblíbené také ve východním Německu. Tento útočný program (DT 64 nevysílala jako Německá svobodná stanice pod záminkou údajného „západního vysílače“) způsobil představitelům SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands - Sjednocená socialistická strana Německa) od samého počátku politickou nevolnost. Ulbrichtův postoj k západní „opičí kultuře“ byl všem známý a také jeho „korunní princ“ Erich Honecker se v roce 1965 ptal, jestli se prý východ s přijetím západní hudby nechystá skočit na lep dalšímu proradnému manévru

politického nepřítele. „Hotmusik“ prý bohužel byla jen další částí velkého západního plánu jak odzvonit nový „den D“, nový „17. červen“ zničení východního Německa. Člověk by přehlédl, stejně tak jako Honecker, že nepřítel během studené války „využívá tento druh hudby, aby stupňováním beatových rytmů podněcoval mládež k výstřelkům“. Na západní straně studené války se stanice DT 64 oproti tomu považovala za nadmíru zručný politický kousek východního Německa v mediální válce. Vysílač byl údajně oblíbený ve svém názoru složeném z hudby a politiky a vhodný k tomu, aby nejen silněji vázal východoněmeckou mládež k druhému německému státu, ale také aby v posluchačích na západě vzbudil zájem o komunismus. Nicméně pro vládu východního Německa byla „Hotmusik“ nakonec pak přeci jen příliš žhavá. Na pověstném „plénu čistek“, 11. plénu Sjednocené socialistické strany Německa konaném v roce 1965, byla pro stanici DT 64 předepsána silnější politická kontrola. Přesto zůstal vysílač zachován jako důležitý pilíř východoněmeckého rozhlasu až do konce NDR, nicméně nakonec rovněž s trvale klesajícím počtem posluchačů na východě.

Také na západě si dočasně kulturní funkcionáři mysleli, že poslech populární hudby z východu – třeba východoněmeckých skupin (mj. *Puhdies*, *Karat*) nebo také maďarských skupin (mj. *Omega*) – možná způsobuje politickou spřízněnost s východním blokem. Nepochybně tomu tak nebylo. V opačném směru se to již jevilo jinak, jak dávala jasně najevo např. pošta od fanoušků stanice DT 64. Částečně zde byla dokonce agresivně vymáhána svoboda cestovat, aby bylo možné navštívit koncerty západních skupin jako *Led Zeppelin*, *AC/DC* nebo *Queen*. Přes veškerou snahu SED svést vášně pro beat, rock a pop do prorežimních kolejí zůstalo nadšení vždy spojené s pocitem spřízněnosti k západu. Bylo vždy tak trochu „americké“. Taková hudba, jak znělo ve zcela vážně myšleném muzikologickém pojednání z východního Německa na začátku padesátých let, byla údajně „kanálem, přes který proniká barbarizující jed amerikanismu a hrozí umrtním mozků pracujících. Tato hrozba je stejně nebezpečná jako vojenský útok jedovatým plynem (...). Zde zabíjí americký zábavní průmysl více než jednou ranou: podrobuje si hudební trh zemí a pomáhá podkopávat jejich kulturní nezávislost boogie-woogie kosmopolitismem; propaguje zvrhlou ideologii amerického monopolního kapitalismu s nedostatkem kultury, zločineckými a psychopatickými filmy, prázdnou senzacechtivostí a především s válkychtivostí a touhou ničit.“

Takové obavy byly západem dokonce částečně zcela cíleně podněcovány. Hudbu Elvise Presleyho bylo třeba zcela chápat jako americkou „těžkou zbraň ‘studené války‘“, jak zveřejnilo americké ministerstvo obrany v roce 1958, zatímco „král

rock'n'rollu“ absolvoval svoji vojenskou službu přímo na „frontě“ v západním Německu. Cílenou provokaci vycítila vláda NDR i v roce 1969, kdy byla nejspíš RIASem vypuštěna fáma, že by skupina *Rolling Stones* měla 7. října – právě k dvacetiletému výročí založení NDR - uspořádat koncert u zdi na střeše mrakodrapu Springer. Přiměřeně tvrdě zakročila SED: příslušníci Stasi a policie tehdy zadrželi 383 mladistvých fanoušků, kteří se v blízkosti zdi pokoušeli alespoň akusticky zaznamenat něco z koncertu. Nicméně byla to jen fáma. Určité potvrzení o státním ohrožení se pak přece jen dalo prokázat, když někteří ze zklamaných fanoušků křičeli “policejní prasata“¹ a pak se ještě také – rok po potlačení pražského jara – nechali strhnout k chvalozpěvům na českého reformátora Dubčeka.

Na vnitroněmeckém rozhraní studené války bilo nadšení pro západní hudbu samozřejmě pořád zřetelněji do očí než ve východněji položených zemích východního bloku, především také v Sovětském svazu. Nacházelo se však i tam. Již v padesátých letech vedla Chruščovovská obleva od roku 1956 k tomu, že se mladí fanoušci západní hudby více odvažovali na veřejnost. Avšak tito *frajirci*², kteří u úřadů vzbuzovali pozornost také svojí zálibou v západním oblečení, svými delšími vlasy a důrazným příznáním k zahálce, byli v následujících letech soustavně pronásledováni. Jako téměř všude ve východním bloku i v Sovětském svazu byl však triumfální průvod západní hudby od poloviny šedesátých let nezastavitelný. Skupiny *Beatles* a *Rolling Stones* se také v Sovětském svazu staly ikonami kulturní scény mládeže. Paul McCartney se za to v roce 1989 revanšoval exkluzivní LP deskou produkovanou pro Sovětský svaz. Nicméně se proti poslechu západní hudby a „nepřátelských stanic“ i v Sovětském svazu za období Brežněva zakročilo nekompromisně. Přesto byla sovětská vláda krátce před Brežněvovou smrtí schopna odhodlat se k tomu, aby v roce 1980 povolila oficiální rockový festival. Festival v Tbilisi, hlavním městě Gruzie, složený výhradně ze sovětských skupin – mezi nimi byla i nechvalně známá punková kapela *Aquarium*, která se později stala vývěsním štítem liberálnosti *perestrojky* – byl začátkem opatrného otvírání. Nicméně, mělo to jen krátké trvání a za obou nástupců Brežněva, Andropova a Černěnka, bylo okamžitě znovu omezeno. Až do začátku éry Gorbačova se znovu na několik let stala teze o rozvracení socialistických států západní hudbou, vypůjčená z padesátých let, oficiálním krédem, které bylo zdůrazněno speciálními kampaněmi

¹ Wikipedia, DE: *Deutsche Polizei*. Dostupné na: de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Volkspolizei; citováno 25. 1. 2014

² Wikipedia, EN: *Stilyagi*. Dostupné na: en.wikipedia.org/wiki/Stilyagi; citováno 25. 1. 2014

proti rockové a popové hudbě. Západní hudba je „neruská“, prohlásil v roce 1982 časopis *Komsomolskaja Prawda*. V těchto letech dokonce padly za oběť úřednímu zákazů politicky bezvýznamné „disko filmy“ ze západu, třeba snímek *Horečka sobotní noci* s Johnem Travoltou, natočený v roce 1977.

K rozsáhlému pokusu oddělit kulturu mládeže od jednosměrného spojení se západem, ale také ji aktivněji používat pro vlastní politické cíle se východní Německo ještě jednou odvážilo v roce 1973. Desátý ročník „Světového festivalu mládeže“ ve východním Berlíně se sloganem „Pro antiimperialistickou solidaritu a mír“ měl být se svým vystoupením zhruba dvou set místních kapel něco jako protinávrh k americkému festivalu Woodstock konanému v roce 1969 a k mnohým dalším ve stejné době konaným západním festivalům pod širým nebem. To nebylo možno obejít ani vládou NDR. Nedůvěřivé ke „kultuře hippie“ zůstalo především Ministerstvo státní bezpečnosti. Nadšení mnoha mladých lidí v NDR pro tento životní pocit výrazně popsal zejména východoněmecký autor Ulrich Plenzdorf ve své divadelní hře *Nová utrpení mladého W.*, předložené v roce 1972. O rok později se ve svém románovém znění stala bestsellerem i v západním Německu. Plenzdorfův protagonista „Edgar Wibeau“, který utekl z pustiny malého východoněmeckého městečka a od neoblíbeného zaměstnání do východního Berlína, měl všechny znaky mladistvé opozice: dlouhé vlasy, zájem o pop muziku a nosil především džíny ze západu. „Myslím samozřejmě pravé džíny,“ nechal Plenzdorf prohlásit svého románového hrdinu. „Existuje spousta hadrů, které se pouze tváří jako pravé džíny.“ Pocit spříznění se západním „třídním nepřítelem“ byl jinak nepřehlédnutelný, zejména Plenzdorf nejen permanentně používal anglicismy, ale držel se literárně úzce známého západního vzoru: amerického románu pro mládež *Kdo chytá v žitě*, vydaného již v roce 1951 J. D. Salingerem. Přesto není román *Nová utrpení mladého W.* v žádném případě prosté antikomunistické, tím spíše jednoduché zúctování s východním Německem, kde mohl být román alespoň uveden a pravidelně prodáván. Kniha viděla sama sebe spíše jako buřičskou výzvu k boji s formalizovaným, „reálně existujícím“ socialismem. Wibeau: „Neměl jsem nic proti Leninovi a takovým. Neměl jsem také nic proti komunismu a odstranění vykořisťování po celém světě. Proti tomu jsem nebyl. Ale proti všemu ostatnímu. Např. že se knihy řadí podle velikosti (...).“

Neloajálnost a politický odpor zněly jinak. Přesto však zůstala státní nedůvěra k vlastní liberálnosti. Na ní nakonec také ztroskotal pokus SED najmout popové a rockové muzikanty ze západu pro vlastní stranu během studené války. „Rock pro mír“

byla iniciativa započatá v roce 1982 v tradici desátého ročníku „Světového festivalu mládeže“, která byla tentokrát přímo svázána s cílenou kampaní propagandy proti západu – proti umístění jaderných raket středního doletu ve Spolkové republice. Ve skutečnosti se nechali zpočátku dokonce někteří muzikanti angažovaní v západoněmeckém mírovém hnutí najmout, jako třeba kolínská skupina *BAP*. Nicméně se stáhli, když byla východoněmecká státní vláda ochotná akceptovat pouze vybrané tituly a nakonec dospěla k závěru, že prý i tato skupina je v podstatě součástí velkého západního plánu jak destabilizovat NDR. I v následujících letech se nedůvěřivá vláda SED znovu a znovu v tomto obrazu utvrzovala. Když o několik let později senát v západním Berlíně povolil, že směly rockové hvězdy západu jako David Bowie nebo skupina *Genesis* během svatodušních svátků roku 1987 pořádat koncert pod širým nebem, vzdálený jen několik kroků od zdi u Braniborské brány, který bylo pak také možné slyšet hluboko uvnitř východního Berlína, byl starý obraz nepřítelů studené války bezprostředně přítomný. Když pak na východní straně ulice „Pod lipami“ zněly hlasitě chvalozpěvy na Gorbačova, shodovaly se fronty studené války s rokem 1969, kdy východoněmecké úřady zadržely stovky fanoušků skupiny *Rolling Stones*. V roce 1987 to bylo minimálně 158 osob, které byly Ministerstvem státní bezpečnosti uvězněny kvůli své zálibě v západní hudbě.

I přes výhrady ke Gorbačovovu reformnímu programu se zdálo, že politika SED v posledních dvou letech Německé demokratické Republiky signalizuje znovu více liberálnosti. V Sovětském svazu již byly od roku 1985 známy „smíšené“ koncerty, na kterých mohli hrát dohromady hudebníci ze západu i východu. V roce 1988 se konal známý koncert na stadionu Luschniki v Moskvě, na kterém vystupovaly mj. západní rockové hvězdy jako Carlos Santana. Také do východního Německa směli přicestovat a pořádat koncert pouze rockoví velikáni ze západu – třeba Joe Cocker, Bob Dylan nebo Bruce Springsteen. V roce 1989 přišla dokonce z USA nabídka pořádat ve východním Německu festival pod názvem „20 let Woodstocku“. Realizace pak sice znovu selhala na nedůvěře vlády SED, ale o půl roku později byla beztak „otevřena zeď“ a obyvatelé východního Německa mohli cestovat na koncerty na západ.

4 Glosář

původní pojem	ursprünglicher Begriff
český překlad použitý v textu	die in dem Text verwendete tschechische Übersetzung
další možnosti překladu	andere Möglichkeiten der Übersetzung

Abwurf von Flugblättern, der (~(e)s, -ü-e)

shazování letáků

svržení letáků, shození letáků

amerikanische Geheimdienstzentrale, die (~, ~n)

ústředí americké tajné služby

centrála americké tajné služby, velitelství americké tajné služby

Arbeiterbewegung, die (~, ~en)

dělnické hnutí

hnutí dělníků, hnutí pracujících

Ausschaltung der Andersdenkenden, die (~, ~en)

odstranění odpůrců

odstranění jinak smýšlejících lidí

blockfreien Staaten Afrikas und Asiens, die

nezúčastněné státy Afriky a Asie

neutrální státy Afriky a Asie, neangažované státy Afriky a Asie

Brennpunkte des Kalten Krieges, die

ohniska studené války

centra zájmu studené války, středy zájmu studené války

chinesische Festland, das (~(e)s, -ä-er)

pevninská Čína

kontinentální Čína

Chruschtschowsche Tauwetter, das (~s, ~)

Chruščovovská obleva

Chruščovovské tání, obleva za vlády N. S. Chruščova

Computer der Landesverteidigung, der (~s, ~)

počítač národní obrany

počítač obrany státu

eingeschränkten Programme und Reichweiten, die

omezené programy a dosahy

ohraničené programy a rádie

Frühwarnsysteme, die

systemy včasného varování

system varující před nebezpečím

Gegenentwurf zum amerikanischen Woodstock-Festival, der (~(e)s, -ü-e)

protinávrh k americkému festivalu Woodstock

koncept k americkému festivalu Woodstock

Gerücht streuen, das (~(e)s, ~e)

vy pustit fámu

šířit fámu, šířit drb

geschickte politische Coup, der (~s, ~s)

zručný politický kousek

šikovný politický kousek, šikovná politická akce

Ikonen der Jugendszene, die

ikony kulturní scény mládeže

ikony scény pro mládež

in regimetreue Bahnen lenken

svést do prorežimních kolejí

stočit do prorežimních kolejí

innerdeutsche Schnittstelle des Kalten Krieges, die (~, ~n)

vnitroněmecké rozhraní studené války

vnitroněmecký předěl studené války

kontinuierliche Unterwanderung der westlichen Welt, die (~, ~en)

nepřetržité rozvracení západního světa

kontinuální podvracení západního světa

Kriegs- und Zerstörungswut, die (~, 0)

válkychtivost a touha ničit

posedlost válkou a ničením

misstrauische SED-Führung, die (~, ~en)

nedůvěřivá vláda SED

nedůvěřivé vedení Sjednocené socialistické strany Německa

Nationale Sicherheitsrat, der (~(e)s, -ä-e)

Rada národní bezpečnosti

Rada národního zabezpečení

Negativimage des “Russenprogramms“, das (~(s), ~s)

negativistické vzezření “ruského programu“

negativistická image “ruského programu“

paranoiden Ängste vor Unterwanderung und Invasion, die

paranoidní obavy z rozvracení a invaze

paranoidní strach z podvracení a vpádu, paranoidní úzkost z rozvracení a vpádu

permanente Belagerungszustand, der (~(e)s, -ä-e)

permanentní stav obležení

trvalý stav obležení

Pfingstfeiertage, die

svatodušní svátky

letnice

politische Überfrachtung und Antiquiertheit, die (~, ~en; ~, ~en)

politické zatížení a zastaralost

politické přetížení a zastaralost

radioaktive Strahlung, die (~, ~en)

radioaktivní záření

radiace

Rolle des totalitären Gegners, die (~, ~n)

role totalitního nepřítele

úloha totalitního nepřítele, role totalitního protivníka/soka

Siegeszug westlicher Musik, der (~(e)s, -ü-e)

triumfální průvod západní hudby

vítězný průvod západní hudby

stärkere politische Überwachung, die (~, ~en)

silnější politická kontrola

silnější politický dohled, silnější politický dozor

Stationierung nuklearer Mittelstreckenraketen, die (~, ~en)

umístění jaderných raket středního doletu

rozmístění jaderných střel středního doletu

US-Luftwaffenstützpunkt, der (~(e)s, ~e)

americká letecká základna

americká základna vzdušných sil

US-Verteidigungsministerium, das (~s, -ien)

americké Ministerstvo obrany

Ministerstvo obrany Spojených států amerických

vom Westen gesteuerte Putsch, der (~(e)s, ~e)

západem řízený puč

západem kontrolovaný převrat

Vorbehalte gegen Gorbatschows Reformprogramm, die
výhrady ke Gorbačovovu reformnímu programu

výhrady ke Gorbačovovu programu reformem

Wasserstoffbombentest, der (~(e)s, ~s/~e)

test vodíkové bomby

test vodíkové pumy, zkouška vodíkové bomby

weltweite Vernichtung, die (~, ~en)

zničení celého světa

celosvětové zničení, globální zničení

westdeutsche Friedensbewegung, die (~, ~en)

západoněmecké mírové hnutí

mírové hnutí ve Spolkové republice Německo

Widersinnigkeiten des Kalten Krieges, die

absurdity studené války

nesmyslnosti studené války

Zielgruppenprogramme, die

programy zaměřené na skupiny

programy zacílené na skupiny, skupinově zaměřené programy

překlady u německých pojmů jsou většinou synonyma, je tedy možné je zaměňovat

5 Makroanalýza textu

5.1 Autor¹

Prof. Dr. Bernd Stöver se narodil 4. Dubna 1961 v Oldenburgu. V letech 1983-1989 studoval historii a německý jazyk na Georg-August-Universität v Göttingenu, následně pokračoval ve studiu na Universität Bielefeld. Roku 1991 promoval na této univerzitě s tématem „Konsensbereitschaft im ‚Dritten Reich‘ im Spiegel sozialistischer Berichte.“, poté absolvoval dvouletý referendariát. Následně se stal vědeckým asistentem na katedře současných dějin na Universität Potsdam. V letech 2000-2001 habilitoval na té samé univerzitě s tématem „Liberation Policy. Entstehung, Karriere, Wahrnehmung und Wirkungen eines offensiven außenpolitischen Konzepts im Kalten Krieg 1947 bis 1991.“, poté se stal vědeckým pracovníkem Centra pro výzkum soudobých dějin. Ve stejném roce se také stal soukromým docentem na Universität Potsdam. Od července 2006 působí na stejné univerzitě jako externí profesor na katedře moderních a soudobých dějin.

Prof. Dr. Stöver je historik, zabývající se tématy jako studená válka, dějiny USA, výzkum diktatur nebo historie migrace. Publikuje knihy zaměřené na tato témata, zatím však nebyla většina z nich přeložena do českého jazyka. Patří mezi ně například:

STÖVER, Bernd: *United States of America. Geschichte und Kultur. Von der ersten Kolonie bis zur Gegenwart.* München: C. H. Beck Verlag, 2012.

STÖVER, Bernd: *Zuflucht DDR. Spione und andere Übersiedler.* München: C. H. Beck Verlag, 2009.

STÖVER, Bernd: *Die Befreiung vom Kommunismus. Amerikanische Liberation Policy im Kalten Krieg 1947-1991.* Köln: Böhlau Verlag, 2002.

STÖVER, Bernd: *Geschichte des Koreakriegs. Schlachtfeld der Supermächte und ungelöster Konflikt.* München: C. H. Beck Verlag, 2013.

STÖVER, Bernd: *Kleine Geschichte Berlins.* München: C. H. Beck Verlag, 2012.

¹ Podkapitola byla zpracována dle následujících zdrojů:

Perlentaucher.de, Das Kulturmagazin: *Bernd Stöver*. Dostupné na: www.perlentaucher.de/autor/bernd-stoever.html; citováno 6. 2. 2014

WBG: *Prof. Dr. Bernd Stöver*. Dostupné na: www.wbg-wissenverbindet.de/WBGCMS/php/Proxy.php?url=/de_DE/wbg/second/Autoren/Autorenprofile/S/show_1133.html; citováno 6. 2. 2014

Wikipedia, DE: *Bernd Stöver*. Dostupné na: de.wikipedia.org/wiki/Bernd_Stöver; citováno 6. 2. 2014

5.2 Vybraný text

Bernd Stöver se ve své knize *Der Kalte Krieg 1947-1991. Geschichte eines radikalen Zeitalters* věnuje tématu období studené války. Popisuje její vznik a průběh, politiky a ideologie obou stran železné opony, rozdíly kulturní, sociální i hospodářské a zaměřuje se také na konflikty mimo Evropu a Ameriku: válku ve Vietnamu či konflikty v Africe.

Téma vybraného textu:

Ve vybrané části kapitoly se Stöver věnuje kulturní situaci obou protivníků studené války. V první podkapitole srovnává literaturu obou stran (v překladu zmínění například George Orwell či Wolfgang Schreyer), také se věnuje komiksům (připomeňme výše zmíněného *Kapitána Marvela* nebo komiksový časopis *Frösi*) a popisuje východní i západní filmové snímky (např. výše zmíněné *Den, kdy se zastavila Země* a *Mlčící hvězda*).

V druhé podkapitole se autor věnuje rozhlasovým stanicím a jejich boji proti režimu (např. DT 64), pak také televizi a televizním programům, zpočátku propagujícím tu či onu stranu, a nakonec hudbě, např. pronásledování fanoušků západních hudebníků a následnému postupnému uvolňování režimu v této i jiných sférách.

Členění textu:

Vybraná část kapitoly je logicky členěná do odstavců, které popisují jednotlivé kulturní oblasti. Názvy podkapitol jsou přehledně odlišené od ostatního textu tučným písmem. Díla (ať již literární či filmová) či specifické názvy jsou v textu viditelně zvýrazněny, a to buď kurzívou, nebo uvozovkami.

V záhlaví se nachází číslo stránky a střídavě se zde objevuje název kapitoly a podkapitoly. V textu najdeme i dvě ilustrace s popiskem, o nichž se autor v kapitole zmiňuje. V textu se nachází i odkazy na literaturu, přímá citace se v textu objevuje prostřednictvím uvozovek (část věnující se monologu Edgara Wibeau, úsek o muzikologickém pojednání z východního Německa, ad.). Text je přehledný a na první pohled srozumitelný.

Styl textu:

Text je psán odborným stylem, avšak není vyloženě vědecký, je spíše popularizační.¹ Je psán pro širší publikum se zájmem o literaturu studené války, tudíž nejen pro odborníky, ale i pro laiky. Události jsou zde vysvětleny srozumitelně, text zajímavě popisuje fakta tehdejší doby. Takřka celý úsek je (až na některé výjimky) složen z delších souvětí, na která je nutno se při překladu pozorně soustředit a obezřetně je překládat.

Autor se v textu drží spíše nominálního stylu. Ve větách se často vyskytují dlouhé, spíše postupně rozvíjející přívlastky. Také se ve větách objevují pasivní formy sloves, překvapivě je jich malé množství. Spíše text obsahuje plnovýznamová slovesa, například u popisů dějů různých děl. Můžeme zde najít i několik příkladů funkčních sloves ve vazbách s podstatnými jmény, tzv. Funktionsverbgefüge (např. Vorschub leisten).

Stavba vět je spíše komplikovanější, délka souvětí se pohybuje průměrně kolem čtyř až pěti řádek. Vyskytuje se zde mnoho vedlejších vět, převážně přívlastkových, a také mnoho větných členů rozšířených jinými větnými členy. Text je z důvodu stavby vět občas obtížněji srozumitelný, např. hlavní věta je přerušena vedlejší větou vztaznou, poté pokračuje a navazuje na ni další věta, která je také přerušena jinou větou. Proto je nutné, aby se překladatel na text plně soustředil. Nejprve aby pochopil, co chce autor říci, poté aby byl schopen srozumitelně předat tyto informace čtenářům cílového jazyka.

Aby se překladatel lépe přiblížil modelovému čtenáři, v tomto případě například členu historického spolku, je vhodné seznámit se s českým dílem stejného stylu (odborný popularizační), zabývajícím se historickým pozadím tématu.² Překladatel tak bude mít lepší představu o tomto tématu a nedopustí se zbytečných faktických chyb.

Při srovnávání obou textů si lze všimnout, že věty v německé části textu jsou mnohem delší a komplexnější než v českém textu. Nálevka se snaží psát spíše kratší, jasnější věty a souvětí, na plynulost textu to však nemá žádný vliv. Stöver naopak píše věty delší, komplikované, text díky nim působí na první pohled složitěji. Avšak při bližším pohledu zjistíme, že je zcela plynulý. V obou dílech se vyskytují odborné termíny, avšak vzhledem k tomu, že jsou texty určeny také pro laiky, není jejich počet

¹ Český-jazyk.cz: *Slovníček pojmů z literatury a mluvnice. Funkční styly*. Dostupné na: www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/funkcni-styly/; citováno 2. 3. 2014

² Nálevka, Vladimír: *Horké krize studené války*. Praha: Vyšehrad, 2010.

tak vysoký jako například v technických odborných textech určených pro úzkou skupinu osob. Stöver se na rozdíl od Nálevky často odkazuje na další autory a zdroje, některé zdroje dokonce cituje. Oba texty předpokládají u čtenářů jistou předchozí znalost tématu.

6 Komentář k překladu

Komentář zvoleného textu byl rozdělen do pěti rovin: slovtvorné, syntaktické, tvaroslovné, lexikální a stylistické. V každé z nich jsou řešeny jevy, které byly v textu problematické či se hojně vyskytovaly.

6.1 Slovtvorná rovina

Odvozeniny

V textu bylo mnoho odvozenin tvořících podstatné jméno, drtivá většina z nich byla tvořena sufixem *-ung*. Vyskytlo se i několik příkladů sufixu *-tät*, *-er* či *-keit*. S překlady těchto slov však nebyly výrazné problémy. Níže jsou uvedeny některé příklady z textu (v závorce jsou uvedena slova, ze kterých jsou odvozeny):

Verantwortung, die – odpovědnost (verantworten)

Förderung, die – požadavek (fördern)

Bedrohung, die – hrozba (bedrohen)

Strahlung, die – záření (strahlen)

Zerstörung, die – zničení (zerstören)

Illoyalität, die – neloajálnost (il/loyal)

Liberalität, die – liberálnost (liberal)

Verräter, der – zrádce (verraten)

Leser, der – čtenář (lesen)

Öffentlichkeit, die – veřejnost (öffentlich)

Aufmerksamkeit, die – pozornost (aufmerksam)

Složení

Složení měly v textu největší zastoupení. Jsou pro němčinu typické, obzvláště v odborném textu. Složeninu vytvoříme složením dvou a více slov. Tato složka textu také netvořila výrazný překladatelský problém. Níže lze nalézt příklady z textu:

Tatsachenromane, die – přeloženo jako *romány skutečnosti*, jelikož překlad *skutečné romány* zní nepřirozeně

Atomkrieg, der – atomová válka

Machtmißbrauch, der – zneužití moci

Nobelpreiskommission, die – výbor pro Nobelovu cenu

US-Luftwaffenstützpunkt, der – americká letecká základna

Frühwarnsysteme, die – systémy včasného varování

6.2 Syntaktická rovina

V textu se objevovaly věty s infinitivní konstrukcí s „zu“. Infinitiv je závislý na podstatném jménu, přídavném jménu nebo slovesu. V textu jsou řešeny takto:

..., der in die USA geschickt wird, um „Schläfer“, die im Ernstfall für Sabotageeinsätze hinter den feindlichen Linien aktiviert werden sollten, auszuschalten, ...

..., který je vyslán do Spojených států amerických, aby odstranil „spící agenty“, ...

Anders als 1959 erhielt dieser Versuch, sich mit dem Thema auseinandersetzen, ...

Na rozdíl od roku 1959 získal tento pokus vypořádat se s tímto tématem...

..., aber wohl auch Generäle vom Schlage eines Douglas MacArthur, dessen Forderung aus dem Koreakrieg, Nuklearwaffen einzusetzen, ...

..., ale nejspíš také generálové takového rázu jako Douglas MacArthur, jehož požadavek použít jaderné zbraně v korejské válce...

V textu se také objevila vazba tzv. Funktionsverbgefüge, tj. ustálená vazba podstatného jména se slovesem. Většinou se tyto vazby dají také vyjádřit plnovýznamovým slovesem.

..., der der Propaganda des Ostblocks Vorschub leiste.

..., který napomáhal propagandě východního bloku.

Objevovalo se zde také mnoho přívlastků (většinou deverbativní adjektivum). Nebylo však možné je přeložit jedním slovem, proto byly k překladu těchto přívlastků zvoleny vedlejší věty či spojení podstatných a přídavných jmen.

In dem im selben Jahr gedrehten sowjetischen Film Vorfall im Planquadrat 36-80...

V sovětském filmu Událost ve čtverci 36-80, natočeném ve stejném roce, ...

In der bereits mehrfach erwähnten, zwei Jahre später gedrehten Satire...

V již několikrát zmíněné, o dva roky později natočené satire...

...auf der Basis einer tatsächlich stattgefundenen Unterwanderung...

...na základě skutečně konané infiltrace...

6.3 Tvaroslovná rovina

V textu se objevuje trpný rod, který se v němčině používá velmi často. Překvapivě se v tomto textu vyskytuje velmi málo, ač se jedná o odborný text. Ačkoli čeština používá spíše činný rod, nebylo to při procesu překladu pravidlem.

..., die in den Publikationen ebenso wie den Filmen der beiden Hauptkontrahenten naturgemäß unterschiedlich beantwortet wurde.

..., který byl v publikacích stejně jako ve filmech obou hlavních soupeřů přirozeně zodpovězen různými způsoby.

..., der als einer der am meisten übersetzten Autoren des Ostblocks auch im Westen ausgesprochen viel gelesen wurde.

..., který byl i na západě jedním z nejvíce překládaných autorů východního bloku a hodně čten.

Opfer werden nicht thematisiert, ...

Oběti nejsou zdůvodňovány, ...

V původním textu se také objevovala předložka *durch* se 4. pádem. V češtině se dá přeložit několika způsoby (7. pád, skrz(e), prostřednictvím, pomocí, přes, díky, ad.). Většinou byl v překladu 4. pád zaměněn za bezpředložkový 7. Pád, případně nahrazen vhodnou předložkou. V jednom případě byla přeformulována celá věta.

Wie unter anderem schon Orwell wurde auch Laxness durch seinen Roman...

Stejně tak jako mj. Orwell i Laxness se stal prostřednictvím svého románu...

..., als der Ostblock im August 1961 seinen Machtbereich durch eine Mauer abriegelte.

..., když východní blok uzavřel v srpnu 1961 pomocí zdi svoji oblast moci.

... „ein Kanal, durch den das barbarisierende Gift des Amerikanismus eindringt...“

... „kanálem, přes který proniká barbarizující jed amerikanismu...“

Zwar wurden alte Spielfilme gerne gesehen, aber ansonsten diskreditierte sich das DDR-Fernsehen in den Augen der Bundesbürger durch zu eindeutige Ideologisierung, politische Überfrachtung und antiquierte Präsentation der Programme.

Občané SRN sice rádi sledovali staré hrané filmy, ale jinak se v jejich očích východoněmecká televize zdiskreditovala tím, že byly programy příliš jednoznačně ideologické, politicky přetížené a zastaralé.

..., die Geschichte vom Aufstand der Tiere gegen den Menschen und das Scheitern ihrer Revolution durch den Machtmißbrauch in den eigenen Reihen,...

..., příběh o vzpouře zvířat proti lidem a zhroucení jejich revoluce zneužitím moci ve vlastních řadách,...

6.4 Lexikální rovina

Termíny

V textu se objevovaly termíny z oblasti historie, zábavního průmyslu a vojenského prostředí.

Eiserner Vorgang – železná opona; neprostupná hranice mezi západním a východním blokem;

Mittelstreckenraketen – rakety středního doletu; balistické rakety s doletem 3000-5500 km;¹

Pulps – toto slovo bylo ve výchozím textu zachováno, avšak v češtině k němu existuje odpovídající ekvivalent – *brak*;

Stiljagi – ve výchozím textu transliterováno z ruštiny; v češtině existuje několik odpovídajících ekvivalentů, nejlépe se dle názoru autorky bakalářské práce hodí slovo *frajírek*.

Zkratky

Zkratky, které se v textu vyskytovaly, většinou náleží do historie Spolkové republiky Německo.

ZDF – *Zweites Deutsches Fernsehen*; německá veřejnoprávní televizní společnost se sídlem v Mohuči;

Frösi – *FRÖhlich sein und SIngen*; dětský časopis publikovaný v NDR;²

MfS – *Ministerium für Staatssicherheit*, také nazýváno *Stasi*; vnitrostátní a zahraniční tajná služba v NDR;³

¹ Wikipedia: *Balistická raketa středního doletu*. Dostupné na: cs.wikipedia.org/wiki/Balistická_raketa_středního_doletu; citováno 14. 3. 2014

² Wikipedia, DE: *Frösi*. Dostupné na: de.wikipedia.org/wiki/FRÖSI; citováno 14. 3. 2014

³ Wikipedia, DE: *Ministerium für Staatssicherheit*. Dostupné na: de.wikipedia.org/wiki/Ministerium_für_Staatssicherheit; citováno 14. 3. 2014

SED – Sozialistische Einheitspartei Deutschlands; Sjednocená socialistická strana Německa; do roku 1990 vládnoucí strana v NDR.¹

Idiomy

Mehrere Fliege mit einer Klappe schlagen – lehce přetransformovaný idiom; původní znění *zwei Fliege mit einer Klappe schlagen* znamená *zabít dvě mouchy jednou ranou*; vzhledem k počtu „much“ ve výchozím textu (podrobení hudebního trhu, podkopávání kulturní nezávislosti zemí, propagace ideologie amerického monopolního kapitalismu) byl i v něm tento idiom poopraven; překlad se drží výchozího textu, tedy *zabít více much jednou ranou*.

Expresivní výrazy

Politische Bauchschmerzen – při překladu se rozhodovalo mezi dvěma ekvivalenty, *bolesti břicha* a *nevolnost*; bylo usouzeno, že do kontextu se hodí spíše druhá varianta;

heiß – *žhavý* (v kontextu: *Nicméně pro vládu východního Německa byla „Hotmusik“ nakonec pak přeci jen příliš žhavá.*);

Stiljagi – frajírci;

Haufen Plunder – doslovný překlad je *hromada harampádí*, což se zde do kontextu nehodí; volně přeloženo jako *spousta hadrů*.

6.5 Stylistická rovina

Co se týče stylistické stránky, bylo v textu provedeno několik změn. Vyskytlo se zde několik dlouhých souvětí, která byla v cílovém jazyce rozdělena, aby byl text přehlednější a srozumitelnější. Byla to například věta:

¹ Wikipedia: *Sjednocená socialistická strana Německa*. Dostupné na: cs.wikipedia.org/wiki/Sjednocená_socialistická_strana_Německa; citováno 14. 3. 2014

Sie reproduzierten ebenso kontinuierlich die Fronten des Kalten Krieges wie die gleichfalls populären Filmvorlagen von John Le Carré (The Spy who Came in from the Cold, 1963/66), der allerdings aus eigener Erfahrung wußte, wovon er schrieb: Carré (eigentlich: David Cornwell) war unter anderem im britischen MI 6 tätig gewesen.

Reprodukovaly rovněž plynule linie studené války stejně tak jako podobně populární filmové předlohy od Johna Le Carré (Špion, který přišel z chladu, 1963/66), který však věděl z vlastních zkušeností, o čem píše. Carré (vlastním jménem David Cornwell) působil mimo jiné i v britské tajné službě (MI6).

Avšak někdy bylo nutné spojit naopak dvě věty dohromady, aby text vypadal stylisticky lépe:

Die Realisierung scheiterte dann zwar widerum am Mißtrauen der SED-Führung. Doch ein halbes Jahr später war ohnehin „die Mauer offen“ und DDR-Bürger konnten zu Konzerten in den Westen reisen.

Realizace pak sice znovu selhala na nedůvěře vlády SED, o půl roku později byla beztak „otevřena zed“ a obyvatelé východního Německa mohli cestovat na koncerty na západ.

Stylisticky byly řešeny i ty situace, kde bylo v překladu více možností. Někdy se v textu objevovalo několik variant překladu (v závislosti na kontextu), například:

Auseinandersetzung – mohlo být přeloženo jako *vyjádření*, *vypořádání se* nebo *spor*

..., že otázky studené války rychle našly své vyjádření v kulturní scéně, ...

Literární vypořádání s obsahem studené války začalo...

*... v roce 1983 ve své povídce *Kassandra* zdrženlivou společnou odpovědnost obou stran sporu, ...*

MfS – v textu přeloženo jako *Ministerstvo státní bezpečnosti* či *Stasi*; bez změny významu

Nedůvěřivé ke „kultuře hippie“ zůstalo především Ministerstvo státní bezpečnosti.

Přiměřeně tvrdě zakročila SED: příslušníci Stasi a policie...

V textu se také objevilo několik citátů. Byly přeloženy tak, jak byly uvedeny ve výchozím textu. Jde například o tento citát:

Man übersehe, so Honecker, daß der Gegner im Kalten Krieg „diese Art Musik ausnutzt, um durch die Übersteigerung der Beat-Rhythmen Jugendliche zu Exzessen aufzuputschen“.

Člověk by přehlédl, stejně tak jako Honecker, že nepřítel během studené války „využívá tento druh hudby, aby stupňováním beatových rytmů podněcoval mládež k výstřelkům“.

7 Závěr

Cílem předložené bakalářské práce bylo vytvoření návrhu českého překladu vybraného německého textu od Bernda Stövera s jeho následným komentářem.

Překlad takového textu přináší různé specifické komplikace. Jak bylo dříve v této práci zmíněno, jedná se o odborný popularizační text určený spíše laikům, bylo tedy nutné dodržovat při procesu překladu rovnováhu mezi faktickou a estetickou stránkou textu.

V teoretické části byla předložena teorie překladu a někteří významní teoretikové tohoto oboru. Dále bylo možné přečíst si kapitolu o osobnosti překladatele a jeho kompetencích (jazyková kompetence, ad.). Poté byly nastíněny některé překladatelské postupy (transkripce, aj.) a popsán modelový čtenář. Následoval samotný překlad doplněný glosářem.

Poté byl v rámci makroanalýzy zmíněn autor a popsán vybraný text (téma, styl, ad.). Následně bylo věnováno místo komentáři překladu. Komentář byl rozdělen do několika rovin (slovotvorná, syntaktická, ad.). V každé z těchto rovin byl uveden určitý překladatelský problém. Slovtvorná rovina obsahovala jevy týkající se překladu odvozenin a složenin v textu. Tato slova jsou v německém jazyce běžná, nicméně v češtině je možné je nalézt jen zřídka. Nejčastěji byly tyto skupiny překládány pomocí podstatného jména s přívlastkem, občas však bylo nutné výraz určitým způsobem opsat (vedlejší věty, ad.).

Další rovinou byla rovina syntaktická, kde byl řešen překlad infinitivních konstrukcí s „zu“ či problém přívlastků. Následovalo tvarosloví, které se věnovalo trpnému rodu a předložce *durch*. Oproti očekávání byl text koncipován převážně v činném rodě, nebylo tedy nutné reformulovat věty do aktiva.

Lexikální rovina obsahovala jevy jako např. termíny, zkratky či expresivní výrazy. Při jejich překladu bylo nutné vycházet z kontextu, aby byly pojmy srozumitelně přeloženy.

Stylistická rovina tento komentář završovala. Řešila problém složitých souvětí vyskytujících se ve výchozím textu. Ta musela být občas rozdělena/spojena s jinou větou, aby se nenarušila plynulost a estetičnost textu. Bylo zde věnováno místo i výrazům s několika ekvivalenty či citátům.

Práce na praktické části, která zahrnovala překlad, glosář a makroanalýzu s komentářem, představovala velmi zajímavou, avšak ne vždy jednoduchou činnost.

V některých případech byla při pátrání po významu potřeba jistá trpělivost, která se však záhy vyplatila. Práce byla velkým přínosem a obohacím o novou slovní zásobu a zkušenosti z oblasti překladatelství.

8 Prameny a literatura

Tištěné zdroje:

FIŠER, Zbyněk: *Překlad jako kreativní proces*. Brno: Host, 2009.

KNITTLOVÁ, Dagmar: *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000.

Kolektiv autorů: *Německo-český, česko-německý studijní slovník*. 4. přepracované vydání. Olomouc: Fin Publishing, 2003.

LEVÝ, Jiří: *Umění překladu*. 3. upravené a rozšířené vydání. Praha: Ivo Železný, 1998.

LINHART, Jiří a kolektiv: *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog, 2004.

NÁLEVKA, Vladimír: *Horké krize studené války*. Praha: Vyšehrad, 2010.

SCHOLZE-STUBENRECHT, Werner a kolektiv: *Duden. Deutsches Universalwörterbuch*. 7. přepracované a rozšířené vydání. Mannheim: Bibliographisches Institut GmbH

STÖVER, Bernd: *Der Kalte Krieg 1947-1991. Geschichte eines radikalen Zeitalters*. München: C. H. Beck Verlag, 2007.

Internetové zdroje:

Česko-slovenská filmová databáze: *Day the fish came out, The*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/76224-day-the-fish-came-out-the/; citováno 25. 1. 2014

Česko-slovenská filmová databáze: *Den, kdy se zastavila Země*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/9813-den-kdy-se-zastavila-zeme/; citováno 25. 1. 2014

Česko-slovenská filmová databáze: *Den poté*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/18159-den-pote/; citováno 25. 1. 2014

Česko-slovenská filmová databáze: *Dr. Divnolaska aneb Jak jsem se naučil nedělat si starosti a mít rád bombu*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/5397-dr-divnolaska-aneb-jak-jsem-se-naucil-nedelat-si-starosti-a-mit-rad-bombu/; citováno 25. 1. 2014

Česko-slovenská filmová databáze: *Malý svět dona Camilla*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/45837-maly-svet-dona-camilla/; citováno 25. 1. 2014

Česko-slovenská filmová databáze: *Mlčící hvězda*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/41975-mlcici-hvezda/; citováno 25. 1. 2014

Česko-slovenská filmová databáze: *Na břehu*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/5310-na-brehu/; citováno 25. 1. 2014

- Česko-slovenská filmová databáze: *Planeta opic*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/19977-planeta-opic/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Přísně tajné*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/29304-prisne-tajne/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Rudý úsvit*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/6691-rudy-usvit/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Selhání vyloučeno*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/6193-selhani-vylouceno/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Sen kapitána Loye*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/99143-sen-kapitana.loye/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Srdečné pozdravy z Ruska*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/11536-srdecne-pozdravy-z-ruska/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Špión, který přišel z chladu*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/7727-spion-ktery-prisel-z-chladu/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Událost ve čtverci 36-80*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/102988-udalost-ve-ctverci-36-80/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Válečné hry*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/389-valecne-hry/; citováno 25. 1. 2014
- Česko-slovenská filmová databáze: *Ve věci J. R. Oppenheimera*. Dostupné na: www.csfd.cz/film/328820-ve-veci-j-r-oppenheimera/; citováno 25. 1. 2014
- Český-jazyk.cz: *Slovníček pojmů z literatury a mluvnice. Funkční styly*. Dostupné na: www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/funkcni-styly/; citováno 2. 3. 2014
- Eldar: *Umberto Eco: Šest procházek literárními lesy*. Dostupné na: eldar.cz/myf/txt/eco_-_sest_prochazek_literarnimy_lesy.html; citováno 23. 2. 2014
- Perlentaucher.de, Das Kulturmagazin: *Bernd Stöver*. Dostupné na: www.perlentaucher.de/autor/bernd-stoever.html; citováno 6. 2. 2014
- WBG: *Prof. Dr. Bernd Stöver*. Dostupné na: www.wbg-wissenverbindet.de/WBGCMS/php/Proxy.php?purl=/de_DE/wbg/second/Autoren/Autorenprofile/S/show,1133.html; citováno 6. 2. 2014
- Wikipedia: *1984 (román)*. Dostupné na: [cs.wikipedia.org/wiki/1984_\(román\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/1984_(román)); citováno 25. 1. 2014
- Wikipedia: *Balistická raketa středního doletu*. Dostupné na: cs.wikipedia.org/wiki/Balistická_raketa_středního_doletu; citováno 14. 3. 2014

Wikipedia: *Günter Grass*. Dostupné na: cs.wikipedia.org/wiki/Günter_Grass; citováno 25. 1. 2014

Wikipedia: *Sjednocená socialistická strana Německa*. Dostupné na: cs.wikipedia.org/wiki/Sjednocená_socialistická_strana_Německa; citováno 14. 3. 2014

Wikipedia, DE: *Bernd Stöver*. Dostupné na: de.wikipedia.org/wiki/Bernd_Stöver; citováno 6. 2. 2014

Wikipedia, DE: *Deutsche Volkspolizei*. Dostupné na: de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Volkspolizei; citováno 25. 1. 2014

Wikipedia, DE: *Frösi*. Dostupné na: de.wikipedia.org/wiki/FRÖSI; citováno 14. 3. 2014

Wikipedia, DE: *Ministerium für Staatssicherheit*. Dostupné na: de.wikipedia.org/wiki/Ministerium_für_Staatssicherheit; citováno 14. 3. 2014

Wikipedia, EN: *Stilyagi*. Dostupné na: en.wikipedia.org/wiki/Stilyagi; citováno 25. 1. 2014

9 Resumé

Tato bakalářská práce se zabývá teorií a praxí překladu, konkrétně překladu odborného textu.

Začátek této práce je zaměřen na teoretickou část, která popisuje teorii překladu, kompetence překladatele, překladatelské postupy a roli modelového čtenáře.

Následuje samotný překlad pojednávající o kulturních tématech studené války. Je doplněn glosářem obsahujícím slovní zásobu vybraného textu.

Práce pokračuje makroanalýzou, která obsahuje stručnou bibliografii autora vybraného textu, Bernda Stövera. Na závěr této části je popsán zvolený text, jeho téma, členění a styl, který obsahuje i porovnání s českým textem stejného zaměření.

Poslední část je tvořena komentářem k překladu, zaměřeným na rovinu slovtvornou, syntaktickou, tvaroslovnou, lexikální a stylistickou.

Resümee

Diese Bachelorarbeit befasst sich mit der Theorie und Praxis der Übersetzung, konkret mit der Übersetzung eines Fachtextes.

Der Anfang dieser Arbeit wird auf den theoretischen Teil, der die Übersetzungstheorie, die Kompetenz des Übersetzers, die Methoden der Übersetzung und die Rolle des Modelllesers beschreibt, gerichtet.

Dann folgt die eigene Übersetzung, die die kulturellen Themen des Kalten Krieges behandelt. Es ist durch das Glossar, das den Wortschatz aus dem ausgewählten Text enthält, ergänzt.

Weiter kommt die Makroanalyse, die eine kurze Bibliografie des Autors des ausgewählten Textes, Bernd Stöver, beinhaltet. Am Ende dieses Teils wird der ausgewählte Text beschrieben – sein Thema, Gliederung und Stil, der auch einen Vergleich mit dem tschechischen Text gleicher Spezialisierung enthält.

Der letzte Teil beschäftigt sich mit dem Kommentar der Übersetzung, der auf die Form, Wortbildung, syntaktische, lexikalische und stilistische Ebene gerichtet wird.

10 Příloha

Kopie zdrojového textu